

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

XXXV

Уређивачки одбор:

*др Ирена Грицкат, др Милка Ивић, др Павле Ивић, др Радослав Катичић, Блаже
Конески, др Тине Логар, др Александар Младеновић, др Асим Пецо,
др Митар Пешикан, др Живојин Станојчић*

Главни уредник

МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД
1979

PRÓBA DEFINICJI SEMANTYCZNYCH

Problem takiej stylizacji definicji semantycznej, która pozwoliłaby uniknąć klasycznego wręcz w leksykografii błędnego koła, każe podjąć próbę stworzenia kolejnej metody opisu. Dodatkowym argumentem przemawiającym za celowością podjęcia takiej próby jest brak adekwatności i mała użyteczność tradycyjnej definicji semantycznej przy sformalizowanej formule syntaktycznej. Definicja do której należałoby dążyć, powinna w sposób jasny, oczywisty i jednoznaczny zdawać sprawę z odpowiedniości między wewnętrzną strukturą predykatu implikującą argumenty różnego typu, a ich reprezentacją formalno-syntaktyczną. Powinna także zdawać sprawę z tkwiących w samym predykanie możliwości powodujących różnorodność realizacji składniowych. Już definicja semantyczna powinna ujawniać ilość, porządek i charakter argumentów, miejsce argumentów wbudowanych, miejsce inkluzywnych w stosunku do definiowanej, struktur predykatowo-argumentowych oraz mechanizmy zerowań argumentów.

Posłużenie się symboliką nie powinno sprawiać trudności, ponieważ symbole, które nie są niezbędne dla uchwycenia problemu, zostały odczytane. Tworzą one analogon odpowiednich leksemów zapewniając jednoznaczny i ścisły sposób posługiwania się nimi. W teorii posługującej się miast symboli wykładnikami leksykalnymi, jeśli miałyby być izomorficzna do zawartej w artykule, musiałyby zostać także podane definicje regulujące dla poszczególnych leksemów referujących odpowiednie funkcje. Leksemy te musiałyby zostać „oczyszczone” z wieloznaczności, czyli umieszczone w ściśle określonych kontekstach. To, że zostały użyte symbole jest zabiegiem na poziomie grafii, a nie dowodem sformalizowania. Odczytanie nie zostało zamierzone jako ścisły odpowiednik definicji lecz dość swobodna parafraza tejże. Z zamierzenia jednoznaczne są tylko funkcje, które w odczytaniu są przybliżane do języka naturalnego (w tym wypadku polskiego) licznymi wariantami stylizacyjnymi.

Propozycje definicji powstałych dla semantyczno—składniowego słownika czasowników denominalnych¹ wydają się spełniać powyższe założenia. Wstępna analiza semantyczna pewnej liczby predykatów werbalnych pozwoliła na

¹ Słownik ten jest opracowywany w ramach współpracy z Uniwersytetem w Yale przez zespół pracowników Instytutu Filologii Obcych US, pod kierunkiem prof. S. Karolaka. Problem definicji semantycznych wynikł na roboczych posiedzeniach zespołu i prezentowana koncepcja jest jedną z kilku propozycji. Dziękujemy prof. S. Karolakowi za wskazanie braków.

wydobycie minimalnego zestawu najczęściej występujących stałych funkcyjnych o ustalonych właściwościach relacyjnych, które rzutują na płaszczyznę składniową. Stwierdzając raz jeszcze potrzebę dostosowania narzędzia do materiału, wyszczególnione funkcje zostały świadomie wyabstrahowane tylko z denominaliów i tylko na ich użytek. Prymarną wśród nich jawi się funkcja $f_{est}(x)/f_{est}\langle x, x_1, \dots, x_n \rangle^2$, która, możliwa do wpisania przy każdym argumente przedmiotowym, lecz niewpisywana w definicję za każdym razem, pełni dodatkowo rolę wyróżnika argumentu stanowiącego rzeczownikową podstawę formacji, bądź dotyczącą predykatu jednoargumentowego (podanie własności) $f_{est}(x)$, bądź wieloargumentowego (podanie relacji) $f_{est}\langle x, x_1, \dots, x_n \rangle$, którego argumenty stanowią liczbę stałą. Ustalenie, iż jest ona zawsze argumentem denominalnego predykatu czasownikowego jest formalnym kryterium jego motywacji. Funkcja ta jest charakterystyczna dla predykatu realizującego się jako rzeczownik. „... zdania o postaci $(Ex)fx$ oraz $(Ef)fx$, chociaż x i y reprezentują w nich indywidua empiryczne, nie są twierdzeniami żadnej nauki empirycznej, lecz ontologii, i wynikają analitycznie z praw ogólnych o charakterze aksjomatycznym $(y)(Ex)(Ef)fx$ (każde indywiduum pozostaje w jakimś stosunku do jakiegoś innego indywiduum) oraz $(x)(Ef)fx$ (każde indywiduum posiada jakąś cechę).”³ Dla W. O. Quine’a, według jego znanego stwierdzenia, iż „być, to być wartością zmiennej”, cechą tą jest istnienie, które jednak słuszniej, jak się wydaje, jest definiować relacyjnie. Funkcja $f_{est}(x)$ jest tą, która pozwala orzekać o przedmiocie przypisując mu cechę lub zbiór cech inherentnych. Są one charakterystyczne i niezbywalne dla x , w odróżnieniu od dodatkowo orzekanych o nim cech nieinherentnych. *To jest zielony stół* — *stołowość* jest zbiorem cech inherentnych, dzięki niemu o x mamy prawo powiedzieć, zgodnie lub niezgodnie z prawdą, *To jest stół*. *Zieleń* dla stołu s:anc wi cechę nieinherentną. Natomiast ona sama posiada tylko jedną cechę inherentną, mianowicie *zieleń*. Funkcja $f_{est}\langle x, x_1, \dots, x_n \rangle$ jest z kolei tą, która pozwala orzekać o stosunku przedmiotu x do innych przedmiotów, co także da się sprrowadzić do własności x .

Zdarza się, że czasownik niejako „powtarza” rzeczownik bez względu na to czy stanowi on strukturę prostą czy też złożoną (o czym niżej, str. 57).

Kolejną funkcją jest lokalizacja w czasoprzestrzeni $f_{loc}\langle x, y \rangle^4$, gdzie pierwszym argumentem jest punkt czasoprzestrzenny y , zaś drugim dany przedmiot lub zdarzenie. Podobnie jak poprzednia jest ona konieczna przy charakterystyce każdego empirycznie istniejącego przedmiotu lub zdarzenia.⁵ Z tych samych względów jest ona pomijana przy przedmiotach specyfikujących jedynie momenty istotne dla relacji wyrażonej czasownikiem. Podobnie

² Czyt. x jest kimś, czymś/ x jest kimś, czymś w stosunku do x_1, \dots, x_n .

³ Czeżowski T.: Logika. Warszawa 1968, s. 100

⁴ Czyt. x jest zlokalizowane w stosunku do y .

⁵ Por. Quine W. V. O.: Filozofia logiki, Warszawa 1977, s. 49—50: „Moglibyśmy myśleć o przedmiocie fizycznym w sposób bardziej ogólny i pełny, po prostu jako o całej czterowymiarowej zawartości materialnej pewnej porcji czasoprzestrzeni, choćby zawartość ta była rozproszona i niejednolita. Jeśli taki przedmiot fizyczny okazałby się dość trwały i spójny wewnątrz, zaś ze swoim otoczeniem czasoprzestrzennym połączony tylko słabo i nieregularnie, skłonni byłibyśmy wówczas nazywać go ciałem. O innych przedmiotach fizycznych bardziej naturalnie byłoby mówić jako o procesach czy zdarzeniach.”

postępujemy charakteryzując zdarzenie. Zależnie od tego, jak uporządkowaną parę tworzą jego argumenty, argument czasoprzestrzenny organizuje lub nie, całą sytuację, do której odnosi się zasadnicza struktura predykatowo-argumentowa. Ponieważ relacja ta zawsze zachodzi między każdym istniejącym zdarzeniem a czasoprzestrzenią (istota egzystencji), częstokroć, w sytuacji gdy y nie jest pierwszym elementem pary (co pociąga za sobą obligatoryjność jego wystąpienia na powierzchni), istnieje duże prawdopodobieństwo wyzerowania.⁶ Lokalizacja czasoprzestrzenna jest wyrażana w formule syntaktycznej przez różnie rozwijane frazy, temporalną i lokatywną. Reprezentantem wyrażenia predykatywnych tego typu jest *GOŚCI* $\stackrel{\text{def}}{=} (x G_{\text{est}} (x_1 \text{ loc } y)) \text{ loc } y_1$ ⁷, *Ostatnio gościła u babci w Krakowie*. Zdanie to jest semantycznie równoważne zdaniu: *Ostatnio gościła w Krakowie u babci w jej mieszkaniu*.

Zdania typu *On króluje w tym państwie* mogą błędnie sugerować, że posiadają identyczną strukturę. W rzeczywistości zawiera ona w sobie następną stałą funkcyjną $f_{\text{fung}}(x)$ ⁸. Wobec tego *KRÓLUJE* $\stackrel{\text{def}}{=} y \text{ loc } ((xK_{\text{est}} x_1) \text{ fung})$ ⁹, *Stanisław Leszczyński został wybrany królem w 1704 r. i królował z 24-letnią przerwą do roku 1736, w którym abdykował zachowując tytuł króla polskiego*. Zanegowane f_{fung} automatycznie zmienia strukturę predykatu determinując zmianę wyrażenia predykatywnego. Nie można bowiem królować nie pełniąc chociażby reprezentatywnych funkcji królewskich, natomiast można w dalszym ciągu być królem, np. Francji, żyjąc na wygnaniu.

Przy tego typu funkcji pojawił się problem jak zanalizować czasowniki: *pasterzyć, sekretarzować, prezesować, szefować, dyrektorować* itp., których nominalne podstawy już same w sobie zawierają funkcję f_{fung} . Istnieje możliwość zapisu rzeczownika *PREZES* $\stackrel{\text{def}}{=} (x f_{\text{est}}) P_{\text{fung}} x_1) \text{ loc } y$ ¹⁰, *Stanisław Staszic prawie 25 lat był prezesem Towarzystwa Przyjaciół Nauk*. Czasownik stanowi tak zwany derywat syntaktyczny nie wzbogacając struktury, a zapis jego definicji semantycznej nie różniłby się od podanego. Ponieważ Słownik nie powinien jednak interesować się wewnętrzną strukturą podstawy, bardziej adekwatnym do jego celów zapisem i unaoczniającym relację między nią a czasownikowym derywatem w sposób bardziej oczywisty jest znana już f_{est} . Czyli *PREZESUJE* $\stackrel{\text{def}}{=} (x P_{\text{est}} x_1) \text{ loc } y$ ¹¹, *Stanisław Staszic prawie 25 lat prezesował Towarzystwu Przyjaciół Nauk*. Fakt, że f_{fung} nie pojawia się w definicji jest sygnałem, że musi ją zawierać (przy tym znaczeniu czasownika) już rzeczownik.

W zdaniach typu *Matka z powodzeniem lekarzowała gromadce dzieci z podwórka*, L_{fung} nie dotyczy L_{est} , tak jak to jest w zdaniu: *Po studiach przez parę lat lekarzował w wiejskim ośrodku*. Jeśli w tym wypadku definicja brzmi:

⁶ W definicji zajmuje wówczas pozycję najbardziej na prawo.

⁷ GOŚCIC jest, z definicji, równoważne semantycznie: x będąc gościem u x_1 , jest zlokalizowane tam, gdzie x_1 , w y , co ma miejsce w y_1 .

⁸ Czyt. x pełni określoną funkcję.

⁹ W jakimś punkcie czasoprzestrzeni, x będąc prawdziwym, koronowanym królem x_1 , sprawuje władzę królewską.

¹⁰ Czyt. x będąc kimś, pełni funkcję prezesa x_1 w miejscu y .

¹¹ Czyt. x pełni funkcję prezesa, jest prezesem x_1 w miejscu y .

$LEKARZUJE_1 \stackrel{def}{=} ((xL_{est}) \text{ fung } x_1) \text{ loc } y_1^{12}$, to w poprzednim: $LEKARZUJE_2 \stackrel{def}{=} ((x_1 L_{est}) (\text{sim } (((xL_{est}) \text{ fung } x') \text{ loc } y')) x_2) \text{ loc } y_1^{13}$.

W ostatniej z definicji wystąpiła nowa funkcja $f_{sim} \langle x, x_1 \rangle^{14}$, która występuje również w predykanie *MATKUJE*. Funkcja ta, posiadając dwa argumenty jest równością, z której zdjęto przechodniość, zachowując symetryczność i zwrotność¹⁵. Drugim argumentem tak rozumianej relacji podobieństwa jest funkcja i to nie koniecznie pierwszego rzędu. *MATKUJE* $\stackrel{def}{=} y \text{ loc } (x_1 (\text{sim } ((xM_{est} x') \text{ fung})) x_2)^{16}$, *W dzieciństwie matkowała jej siostra*. Widomym dowodem na słuszność ustalenia takich elementów definicji jest drugie ze znaczeń *KRÓLUJE_2* $\stackrel{def}{=} y_1 \text{ loc } (x_1 (\text{sim } (((xK_{est} x') \text{ fung}) \text{ loc } y')) x_2)$ *Wśród kaczek i kur na podwórku królował indyk. Na honorowym miejscu w bibliotece królował Słownik Doroszewskiego*. Jest więc to relacja, która charakteryzując się różnym stopniem podobieństwa i braniem pod uwagę różnych, w tym wypadku inherentnych, cech przedmiotów porównywanych, umożliwia tworzenie wszelkiego typu metafor.

Miarą podobieństwa nie musi być cecha inherentna, którą w powyższym przykładzie stanowi bycie pierwszą, najważniejszą nominalnie osobą w państwie. Przypisanie królowi cechy nieinherentnej typu: autorytet, inteligencja, uroda, elegancja itp., także może stanowić podstawę formacji: *KRÓLUJE_3* $\stackrel{def}{=} y \text{ loc } (x_1 (\text{sim } ((xK_{est} Q_{est})))^{17}$, np. *Na wszystkich zjazdach królowała wdziękiem, urodą i elokwencją*. Potwierdzeniem takiego rozróżnienia cech, a więc i różnych pod względem semantycznym struktur predykato-argumentowych, jest obligatoryjne pojawienie się cechy nieinherentnej na powierzchni, w narzędniku.

Inwentarz cech nieinherentnych może być jeszcze szerszy i trudniejszy do przewidzenia. Dlatego praktycznie nie jest możliwe wyspecyfikowanie branej pod uwagę przy porównaniu cechy, a teoretycznie jest to możliwe jedynie dla aktualnego użycia, np. *W klasie białą kołnierzyka królowała Zosia*.

Dużą frekwencją odznacza się $f_{caus} \langle f(x), f(x_1) \rangle^{18}$, która jest przechodnia, przeciwzwrotna i antysymetryczna¹⁹ i posiada argumenty funkcyjne. Jej konwers stanowi inną relację $f_{caus} \langle f(x_1), f(x) \rangle^{20}$ o tych samych, zgodnie

¹² Czyt. x będąc lekarzem pełni swe obowiązki wobec x_1 w miejscu y .

¹³ Czyt. x nie będąc lekarzem zachowuje się jak lekarz wobec x' w miejscu y' , wobec x_2 , w miejscu y_1 . Zmienne x, x', y' dotyczą nie strukturalizujących się argumentów podstawy stanowiącej punkt odniesienia w porównaniu. Natomiast indeksy y dołu wskazują na obligatoryjność pojawienia się argumentów analizowanego predykatu na płaszczyźnie formalno-gramatycznej.

¹⁴ Czyt. x jest podobny do x_1 , przypomina x_1 ze względu na swój zestaw cech inherentnych.

¹⁵ Por. Marciszewski W.: *Metody analizy tekstu naukowego*. Warszawa 1977, s. 121—122; Szrejder J. A.: *Równość, podobieństwo, porządek*. Warszawa 1975, s. 69—90.

¹⁶ Czyt. w określonym czasie i przestrzeni, x_1 w stosunku do x_2 jest podobny do x pełniącego funkcje prawdziwej matki, zachowuje się podobnie jak matka.

¹⁷ Czyt. x_1 jest podobny do króla pod względem dodatkowo orzekanej o nim cechy Q .

¹⁸ Czyt. to, że coś się dzieje powoduje, że dzieje się coś innego.

¹⁹ Por. Termińska K.: *Kauzacja i modalność*. (w maszynopisie)

²⁰ Czyt. jakieś zdarzenie jest powodowane innym zdarzeniem. Znak \curvearrowright oznacza

z definicją konwersu, właściwościach. Wyraża ona przyczynę, który to argument zajmując w definicji prawą pozycję drugiego elementu pary, jest łatwo usuwalny na powierzchni. Między obu tymi funkcjami zachodzi relacja równoważności semantycznej (czyli dwustronnego wynikania semantycznego), co również jest gwarantowane własnością relacji konwersu²¹. Niewątpliwie kauzacja istnienia, czyli znalezienia się w czasoprzestrzeni, jest wydawanie na świat potomstwa, co ilustruje formuła *SZCZENI SIĘ* $\stackrel{def}{(x_1 \text{ caus } ((xS_{est}) \text{ loc } U)) \text{ loc } y_1}$ ²², *Wczoraj suka się oszczeniła*. Przechodność kauzacji warunkuje pojawienie się piętrowych konstrukcji typu *ZASZTYLETOWAŁ* $\stackrel{def}{((x_1 (us (xS_{est})) x_2) \text{ caus } (\overline{x_2 \text{ loc } U})) \text{ caus } Z)}$ ²³.

Funkcja kauzacji często przyłącza jako swój argument dynamiczną funkcję stawanie się $f_{fiat}(x)$ ²⁴. Jej nie podlegającą negacji presupozycją jest założenie, iż x nie był kimś, czymś, jakimś. Trudnymi do opisanego, a łatwymi do intuicyjnego uchwycenia, są jej właściwości zależne od aspektu. Opisuje ona bezsprzecznie proces, który w momencie zakończenia staje się faktem. Konsekwentnie należałoby aspekt dokonany czasownika traktować jako odrębne warażenie predykatywne, z inną, różniącą się brakiem obecności $f_{fiat}(x)$, definicją semantyczną. Ten typ funkcji dobrze egzemplifikuje czasownik *KAMIENIEJE* $\stackrel{def}{(((x_1 K_{est}) fiat) \text{ caus } Z) \text{ loc } y}$ ²⁵, *SKAMIENIAŁ* $\stackrel{def}{((x_1 K_{est}) \text{ caus } Z) \text{ loc } y}$ ²⁶. Jak zostało już uprzednio powiedziane formuły powyższe realizują swoje konwersy jako: *SKAMIENIA* $\stackrel{def}{(Z \text{ caus } ((x_1 K_{est}) fiat)) \text{ loc } y}$ ²⁷, *SKAMIENIŁ* $\stackrel{def}{(Z \text{ caus } (x_1 K_{est})) \text{ loc } y}$ ²⁸: *Z braku tlenu skorupiaki kamieniały tworząc warstwę kredy. Warstwę kredy Jury Krakowsko-Częstochowskiej stanowią skorupiaki skamieniałe z powodu braku tlenu. Brak tlenu w ciągu wieków skamienia skorupiaki tworząc warstwę kredy. Brak*

²¹ Solecka K. M.: Vonjazičnite relaciji i nivnite leksički eksponenti. Makedonski jazik 1977 (w druku)

²² Suka (x_1) sprawia zaistnienie szczeniaka, sprawia że szczeniak znalazł się na świecie. W innej stylizacji: od pewnego momentu zaistniał stosunek zawierania (bycia częścią) między światem a x -em, z poprzedzającą ten moment zmianą w x_1 , czyli x_1 jest sprawcą tego stosunku, ew. x_1 sprawił, że świat zyskał x -a. Por. Bogusławski A.: O rozczłonkowaniu treściowym wypowiedzenia. (w:) Semiotyka i struktura tekstu. Oss. 1973, s. 67—8. Język naturalny jest bardzo bliski podanej definicji wyrażenia predykatowo-argumentowego *WYDAŁA NA ŚWIAT* implikującego powierzchniową obecność wszystkich trzech argumentów, łącznie z czasoprzestrzennym *świat* i inkorporowanym w *SZCZENI SIĘ* przedmiotowym argumentem *szczeniak*. Są języki, np. rosyjski czy macedoński, które mogą ujawniać na powierzchni ten wbudowany argument: *Suka oščeniła dwuch ščenkow. Kučkata okuči deset kučina*.

²³ Czyt. ktoś używając sztyletu powoduje śmierć x_2 , czyli przerwanie jego relacji z czasoprzestrzenią U z przyczyn Z .

²⁴ Czyt. x staje się kimś, czymś, jakimś.

²⁵ Czyt. z przyczyn Z x_1 staje się kamieniem.

²⁶ Czyt. z przyczyn Z x_1 stał się, jest kamieniem.

²⁷ Czyt. Z powoduje, że x_1 staje się kamieniem.

²⁸ Czyt. Z spowodowało, że x_1 stało się, jest kamieniem.

*tlenu skamienił skorupiaki.*²⁹ Czasownik ten, także dobrze, oddaje tendencję do tworzenia par między strukturami poprzedniego typu, a wzbogaconymi o funkcję f_{sim} , co warunkuje jego wieloznaczność. *KAMIENIEJE* $^{def} ((x_1 (sim ((xK_{est}) fiat))) caus Z) loc y : Ziemia bez wody kamieniata z dnia na dzień. *SKAMIENIAŁ* $^{def} ((x_1 (sim (xK_{est}))) caus Z) loc y : Skamieniiał jak posąg ze zdumienia i zgrozy. *SKAMIENIA* $^{def} (Z caus (x_1 (sim ((xK_{est}) fiat)))) loc y : Nieszczęścia, które ją spotykały, coraz bardziej skamieniały jej serce. *SKAMIENIŁ* $^{def} (Z caus (x_1 (sim (xK_{est})))) loc y : Jest to obraz duszy ludzkiej, którą smutek skamienił. Jak widać z powyższych przykładów, podobieństwo jako relacja odznacza się różnymi stopniami przybliżenia x_1 do x , z których najwyższym jest nierozróżnialność. Równość jest szczególnym przypadkiem nierozróżnialności i podobieństwa.³⁰$$$$

Omawiając antysymetryczną funkcję $f_{us} \langle x_1, x \rangle$ ³¹ należy zwrócić uwagę na fakt, iż *użycie* różni się od zwykłego *posługiwania się*, które nie zakłada użycia zgodnie z przeznaczeniem, normalnego przy danym narzędziu i materiale i w danych okolicznościach. Można co prawda posłużyć się nożem przy mieszaniu herbaty, nie jest to jednak jego użycie standardowe.

Wobec definicji semantycznej *SOLI* $^{def} ((x_1 (us (xS_{est})) x_2) caus (x loc (x_2 loc y_1))) loc y_2$ ³² : *Matka posoliła talerz zupy solą ciechocińską, nie można solić drogi* — można ją *posypywać solą*, nie można także *solić piaskiem*.

Przedstawiony inwentarz stałych funkcyjnych nie jest z pewnością kompletny. Wydaje się jednak prawdopodobne, szczególnie przy, częściowo wykazanych, dużych możliwościach operowania nimi, że analiza dalszych denominaliów nie bardzo go poszerzy.

Nie było, co prawda, nawet nie mogło być, założeniem artykułu budowanie aksjomatycznego systemu dedukcyjnego. Ponieważ jednak funkcje wykazują podobieństwo do wyrażań pierwotnych, których w systemie powinna być liczba minimalna, ustalenie jak najmniejszej ilości funkcji wydaje się być zaletą opisu.

Prezentowane definicje są zrelatywizowane do języka, w którym znane są nomina stanowiące podstawę derywacji wraz ze swymi kontekstami określającymi ich sens i użycie, a nieznanie derywowane z tych nominów verba. Definicje semantyczne stanowią więc analityczny typ definicji nominalnej referujący funkcjonowanie definiendum w zastanym sposobie mówienia. Metajęzykowy poziom predykatów werbalnego i nominalnego wymaga umieszczenia ich w typowym kontekście, który stanowią argumenty tych predykatów posiadające różny, przedmiotowy i propozycjonalny status. Jako definicja kontekstualna jest więc to zarazem definicja przez abstrakcję, dzieląca wy-

²⁹ Dokładnie tę samą formułę mogą realizować analityczne postaci typu: *skamieniać = powodować, wywoływać* itp. *kamienienie, sprawiać, że kamienieje; skamienić = spowodować skamienienie, sprawić, że skamieniało.*

³⁰ Szrejder J. A.: *ibidem*.

³¹ Czyt. x_1 właściwie używa x .

³² Czyt. x_1 używając soli powoduje, że znalazła się ona w x_2 , czyli w naczyniu (y_1) z potrawą (x_2).

rażenia języka na klasy abstrakcji, czyli wyrażenia równoznaczne z definiowanym.

Ilustracją tez prezentowanych przez artykuł są definicje dwudziestu haseł słownikowych.

*

* *

BRODJAŽIT / BRODJAŽNIČAET (ros), SKITNIČI (sch.) *def.* ($x_{B_{est}}$) loc y
Miša brosil rabotu i stal brodjažit' (brodjažničat').

Pavle godinama skitničio.

BURLAČIT (r) *def.* ($x_{B_{est}}$) loc y

Etot požiloj čelovek burlačil kogda-to na Volge.

KAPE'TANUJE (s) *def.* ($(x_{K_{est}} x_1)$ loc x_2) loc y

Kapetanuje mornarima na brodu umesto da radi u sudu.

PROBOSZCZUJE (pol.), ŽUPNIKUJE (s) *def.* ($(x_{P_{est}} x_1)$ loc x_2) loc y

Proboszczował od kilku lat małej parafii w swej rodzinnej wiosce

Petar Bučar župnikuje nedaleko Karlova.

Postade župnikom crkve sv. Marko . . . ali je tu župnikovao za vrlo kratko vreme.

URZĘDNICZY (p), ČINOVNIKUJE (s), ČINOVNIKUVA (mac.) *def.* ($(x_{U_{est}}$ fung) loc y

Urzędniczył już kilkanaście lat bez nadziei na zmianę pracy.

Činovnikovao (je) u Narodnoj banci 15 godina pa posle se razboleo i dobio invalidsku penziju.

Toj činovnikuvaše vo Stopanskata banka 15 godini pa posle se razbole i dobi invalidnina.

ZURZĘDNICZAŁ/ZURZĘDNICZYŁ SIĘ (p) *def.* ($(x_1$ sim $(x_{U_{est}}$ fung))
caus Z) loc y

Lekarze, ponieważ zmuszono ich do wypełniania licznych formularzy, zurzędniczeli (zurzędniczyli się) ostatnio i zbiurokratyzowali się do reszty.

VOJNIKUJE (s), VOJNIKUVA (m) *def.* ($(x_{V_{est}}$ fung) loc y

Osećao je svu težinu nametnog, prinudnog vojnikanja.

Vladislav vojnikuvaše tri godini vo Bitola.

DEVUJE/DEVOJKUJE (s), MOMUVA (m) *def.* ($x_{D_{est}}$) loc y

Bio je star još onda dok je ona djevovala.

Hoće li se sretno udati ili će devojkovati do veka.

. . . od deca se poznavame jas i ti i zaedno sme momuvala.

Taa momuvaše četirieset godini.

DEVOJČI SE (s), ZAMOMUVA SE/ZADEVOJČUVA SE (m) $\underline{\underline{def}}$ (((xD_{est})
fiat) $\overline{\text{caus Z}}$) loc y

Ona (je) rasla i počela se devojčiti.

Ne zabeležav koga našite kerki počnaa da se zamomuvaat (se zadevojučuvaat).

pf ZADEVOJČILA SE (s), ZAMOMI SE/ZADEVOJČI SE (m) $\underline{\underline{def}}$ ((xD_{est})
 $\overline{\text{caus Z}}$) loc y

I tako nije opazila da se potpuno zadjevojčila.

Taa se zamomi (zadevojči) ušte na 11 godini.

DEVOJČI (s), ZAMOMUVA (m) $\underline{\underline{def}}$ ((x₁ caus (x₂ sim ((xD_{est}) fiat))) $\overline{\text{caus Z}}$)
loc y

Majka već devojči svoju mladu ćerku.

So sila sakaat da ja zamomat.

pf ZADEVOJČILA (s), ZAMOMI (m) $\underline{\underline{def}}$ ((x₁ caus (x₂ sim (xD_{est}))) $\overline{\text{caus Z}}$)
loc y

Nije više Pavi onako žestoka (sc. Velinka). Šta više: zadjevojčila je!

Kupila jej nov elek.

Eve ja zamomija pred vreme, izgleda, sakaat da ja mažat.

BETONUJE (p), BETONIRA (s), BETONIRA (m) $\underline{\underline{def}}$ ((x₁ us (xB_{est})
caus ((xB_{est}) loc x₂)) loc y

Robotnicy w trzy dni wybetonowali wszystkie stropy nowego domu (szyb-
koschnącym betonem).

Kada smo . . . betonirali sve zidove podruma . . . sve nas preplavi neiskazana
duboka radost.

Zad kućata vi betonirav četiri kvadrati.

ASFALTUJE (p), ASFALTIRA (s) ASFALTIRA (m) $\underline{\underline{def}}$ ((x₁ us (xA_{est})
caus ((xA_{est}) loc x₂)) loc y

Robotnicy asfaltowali powierzchnię drogi nie używając niczego prócz łopat
i kubłów.

Drogi asfaltuje się ostatnio w nocy asfaltem szybkoschnącym.

Radnici su asfaltirali ulice asfaltom koji odmah sahne.

Na red došle ulicite. Gi asfaltiravme i niv.

Vo tekot na april i maj asfaltirani se pogolem broj ulički vo naselba „Mala
stanica”, . . .

POPUJE₁ (s), POPUVA₁ (m) $\underline{\underline{def}}$ ((xP_{est}) fung x₁) loc y

Što bi on (sc. pop) bio bez naroda? Neće valjda popovati sam sebi!

Eto go popot što ni popuva v selo.

POPUJE₂ (s), POPUVA₂ (m) $\underline{\underline{def}}$ (x₁ (sim ((xP_{est}) fung x')) x₂) loc y

Ja sam tebi sto puta kazao da mi ne popuješ . . .

Što ti sad meni tu popuješ?
Toj se naučil samo da popuva.

VDOVI (czes.) \underline{def} : $\overline{((x_1 \text{ loc } U) \text{ caus } ((xV_{est} x_1) \text{ fiat})) \text{ loc } y}$
Młodych žen bych nevdovil.

pf OVD OVIL (cz), OVD OVIŁ (p) \underline{def} : $\overline{((x_1 \text{ loc } U) \text{ caus } (xV_{est} x_1)) \text{ loc } y}$
Junaci ženy svoje ovdovili.

... jako starszy od niej spodziewał się raczej ją owdović, niż sam po niej zostać wdowcem.

OVD OVIĄŁ (p), OVD OVEE (m), OVD OVEL (r) \underline{def} : $\overline{((xV_{est} x_1) \text{ caus } \overline{(x_1 \text{ loc } U)}) \text{ loc } y}$

Musiała być ponętną kobietą, bo dwukrotnie owdowiawszy, po raz trzeci wyszła za mąż.

Sestra mu mnogu rano ovdovee, no reši da ostane so stariot svekor.

Marija Ivanovna ovdovela vo vremja vojny.

MITRALJIRA (s), MITRALIRA (m) \underline{def} : $\overline{((x_1 \text{ us } (xM_{est})) \text{ caus } \overline{(x_2 \text{ loc } U)}) \text{ loc } y}$
Złocinački ... mitraljirajući kolone bespomoćnih, Hitlerovi avijatičari su se pobrinuli da se mnogi od njih nikad više ne vrata.

Utredenta germanskot avion gi mitraliraše ... dvete zgradi ...

Štukata doleta i iznenadno mitraliraše po ovoštarnikot.

ČLENUVA (m) \underline{def} : $(xM_{est} x_1) \text{ loc } y$

Členovite na likovnata sekcija, vo nea členuvaat po 6 godini ...

Momentno vo Titoviot fond ... , členuvaat 1.429 organizacii od stopanstvo ...

JĚHNI SE (cz), JAGNI (SE) (m), JAGNITSJA (r), JAGNI (SE) (s) \underline{def} : $(x_1 \text{ caus } ((xJ_{est}) \text{ loc } U)) \text{ loc } y$

Naše ovce se ojehnila na pastvisku.

Snošti se ojagnija osum ovci.

Ušte vo januari edna ovca mu objagnila jagne so pet noze i so nakrivena opaška.

Na ferme ... jagnilis' ovci, porosilis' svinki.

Uskoro će otpočeti ovce da se jagnje.

Ova ovca jagnji svake godine po dvoje jagnjaca.

PANUJE (p) \underline{def} : $(x_1 \text{ us } „(xP_{est})” x_2) \text{ loc } y$ ³³.

Nie panujmy sobie od dzisiaj, przejdźmy na „ty”.

Kazimiera Maria Solecka, Kamilla Terminińska

³³ Znak „ ” jest sygnałem, iż wyrażenie, którego dotyczy występuje w supposito materialis. Jego standardowym użyciem jest wobec tego cytowanie, a formułę należy czytać: x_1 zwraca się do x_2 używając zwrotu „pan”.

(Резиме)

Kazimiera Maria Solecka, Kamilla Termińska

ПОКУШАЈ СЕМАНТИЧКИХ ДЕФИНИЦИЈА

Чланак представља покушај да се створе дефиниције новог типа које би на јасан и недвосмислен начин указале на корелацију између унутрашње структуре предиката која импликује разне типове аргумената и формално-синтаксичке репрезентације. Оне такође треба да укажу на могућности које постоје у самом предикату и које узрокују разноврсност синтаксичких реализација; исто тако требало би да покажу количину, ред и карактер аргумената, место уграђених аргумената, место инклузивних предикатско-аргуменатских структура у односу на дефинисану структуру као и механизам анулирања аргумената.

Приликом конструисања дефиниције употребљени су симболи који представљају аналогију одговарајућим лексемама и на тај начин осигуравају да се њима служи на сасвим дефинисан начин.

Предлози дефиниција настали су за семантичко-синтаксички речник деноминалних глагола. Уводна семантичка анализа извесног броја вербалних предиката омогућила је да се добије минимални број функционалних константи које се појављују и које поседују сталне релационе особине, важне на синтаксичком плану. Функције су апстраховане само из деномината и само се у односу на њих употребљавају. То су: 1) $f_{est}(x) / f_{est} \langle x, x_1, \dots, x_n \rangle$; 2) $f_{loc} \langle x, y \rangle$; 3) $f_{func}(x)$; 4) $f_{sim} \langle x, x_1 \rangle$; 5) $f_{caus} \langle f(x), f(x_1) \rangle$; 6) $f_{nat}(x)$; 7) $f_{ns} \langle x_1, x \rangle$. Показани инвентар сталних семантичких функција није потпун. Изгледа ипак, нарочито кад се узме у обзир велика могућност да се њима оперише, што је у чланку показано, да се анализа даљих деномината неће много проширити.

Показане дефиниције релативизоване су у односу на језик у коме су познате именичке речи које представљају основу деривације заједно са својим контекстима који одређују њихов смисао и употребу, а непознати су глаголи који су деривирани од тих *nomina*. То значи да ове дефиниције представљају аналитички тип номиналне дефиниције који реферише о функционисању дефиниендума у затеченом начину говора.

Дефиниције двадесет одредница из речника јављају се такође као илустрација у чланку.